

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monvmenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Paderbornae, 1669

2. Qvæ Trahit Et Resonis Nomina Debet Aqvis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11425

FONS RESONVS

VULGO BVLLERBORN.

I. **T**EVTOBVRGENSIS SILVÆ RADICIBVS
 ORTVM. De saltu Teutoburgiensi fati superque
 egimus in notis ad ejus monumentum, quibus ex Ortelij
 thesauro geographico id, quod ipse ex Chron. Mansfeldico
 Cyriaci Spangenbergij hausit, nunc adjicimus. *Teutobur-*
giensis, inquit, saltus, Germania locus inter Amisiam, & Lup-
piam amnes, apud Tacitum 1. Annal. clade Romanorum sub
Quintilio Varo nobilis. Hodie Teute vel Teuteberg silva est sic
dicta, prope quam locus est, qui VVintfeldt, id est, campus vi-
ctorie dicitur. Tractus hic patet longitudine 400 passus, & 200
latitudine, non longè ab arce Falckenburg, & oppidulo Horn, in
itinere, quo itur Paderborna Bylsfeldiam & Monasterium, con-
spicuus. Quare idem Ortelius meritò erroris arguit Panci-
rolum ad notitiam Imperij, qui homonymia quadam de-
ceptus hunc saltum putavit esse in Pannonia.

2. **Q**VÆ TRAHIT ET RESONIS
 NOMINA DEBET AQVIS. Nomen hujus
 fontis accolis est *Bullerborn, Bulderborn, Bolderborn, &*
Bulterborn: Bulleren enim, sive Bulderen & Bolderen, Teuto-
nicè cum strepitu blaterare aut detonare dicimus. Hunc
Bernardus Mollerus l. v. de Rheno pag. 217. elegit suis, &
Leonardus Thurneisserus de aquis frigidis, calidis, minera-
libus & metallicis lib. 1. cap. 1. describunt. Eiusdem etiam me-
minere, Prodromus geographicus Ioannis Gigantis in tabu-
la Episcopatus Paderb, Atlas geographicus Wilhelmi Blaeu,
Ioannes Horrion l. 2. Panegyri. Paderb. c. 7. p. 65. Ad veterem
 T verò

vero Becam in silva fons est, quem Tumultuarium vocant. Is situs est
 sub clivo montis, è quo magna vis ferri ac æris eruitur. Non jugi-
 ter sed inter vallis fluit, sic ut cum unam circiter horam cursum te-
 nuerit, mox inhibeat, ac tres aut amplius horas quiescat. Ne-
 que tamen stata semper tempora observat aut vices. Est enim
 cum bis eodem die aquam profundat, est cum semel, interdum ante,
 interdum longè post meridiem. Ferunt, quoties se ad cursum re-
 fert, sibilum per cacumina arborum exaudiri, velut exsurgentis
 venti, & primus prodeuntis impetus, quodam cum murmure fit,
 ac strepitu quasi se ad cava montis allidentis, & foras erumpere
 gestientis aqua. Reinerus autem Reineccius in notis ad Poët.
 Anonym. multùm fanè à vero aberrat, dum hunc fontem
 cum torrentem esse putat, cuius ad Ann. 772. Carolo Ir-
 mensulam, ejusque fanum Eresburgi destruyente, magno
 consensu meminerunt Annalium Francicorum scriptores.
 Sed audiamus ipsum Reineccium. Procul dubio, inquit, eum
 torrentem innuit, qui in agro Paderbornensi hodie nominatur **DE**
Bullerborn. Conveniunt enim ~~de~~ ^{de} ~~epistola~~ ^{epistola} ~~et~~ ^{et} tam ex annalibus Fran-
 cic. (unde certatim repetiere, Regino, Aimonius, Schafnaburgensis,
 & Gemblacensis) quàm ex auctore nostro. Etsi quòd utrobique
 numen asciscitur, neque ipse exclusim, ita tamen ut torrentem
 tum non erupisse primum, sed innotuisse opiner, forsantali quo-
 piam casu, quem de thermis Carolinis in Bojemia memoria pro-
 didit Fabianus Sommerus. Nomen Germanicum natura torren-
 tis peperit. De qua cum varia ad me perlata essent, nodum pro-
 pemodum mihi Gordium visum dissolvère, Hermannus à Beck-
 heim & Jacobus Theodoricus DD. ille Iureconsultus, hic Medicus
 & Henrici antistitis è domo Saxonica, quoad is in vita fuit, Archia-
 ter, uterque singulari necessitudine mihi conjunctissimus. Alte-
 rius verba ex epistola ipsius ascribo : Aqua illa, que in radice
 montis prope vicum, quem nostri **Oldenbecke** appellant, cum
 strepi-

strepitu frementes erumpunt, dulces sunt, nec ullum acoris sensum præbent (ut rectè in Acidulis à Theodoro non sint numeratæ) nec servant in eruptione certas horas, sed pro aëris constitutione variant. In siccitatibus rariores sunt eruptiones, ut in die naturaliter solum fiant: in humiditatibus crebriores, ita ut singulis quatuor horis egrediantur, modo copiosiores, modo pauciores. Abundantiores sunt in vere & autumno, itidem hyeme, si pluviosa est; deficiunt magis in æstate, si valde sicca existit. Durat autem effluxio non ultra octavam horæ partem, quæ tantas aquas educit, ut rivus in vicinia scaturientes valde augeat, ita ut duplicatis eant aquis. A terra rursus recipitur, & absorbetur prope vicum, quem *Nienbecke* nominant: terra verò illam reddit ad fontes *Luppia*. Post aquam absorptam locus unde fluxit, gramine consitus ita resiccatur, ut illic sæpius Principes & nobiles viri convivium habeant. Diversum quidem est, sed æquè mirabile in thermis, quæ à pipere dicuntur in agro *Curienti* *Rhatorum*, quæ scaturiunt 5. Non. *Maj*, & fluunt usque ad *Idus Septemb.* Post venæ clauduntur, nec reserantur ante *Majum* secuturum. Hac ille. Quibus istud addendum duxi, de postrema eruptione ad fontes *Luppia*, rem ijs incolarum experimentis probatam & confirmatam, quæ de *Arthusa* scriptorum monumentis prodita. Mirum certè hujus fontis ingenium. Anno 1630. mense Decembri *Hassis* diocesi in *Paderbornensem* ingressis fluere desijt, qui antea tanta vi aquarum proruperat, ut ferrariæ molæ rotam proximam fontis capiti versaret. An. dehinc 1638. restituta diocesi manare iterum, & plenis rivis effundi cæpit. Sed mutato variatoque fluxu. Nimirum fons qui ab hominum memoria per horarum intervalla bulliens suo impetu profilliebat, fluebátque, is nunc continuo, more aliorum fontium, manat, cessátque prodigium illud latentis naturæ, quo antea mirantium oculos in se converterat.